

แก่ใจ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์พระ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๕๗

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมะ ฟังธรรมเพื่อเราต้องการแสวงหาสัจธรรม ถ้าเราได้สัจธรรมมาในหัวใจ พวกเรามันจะไม่สงสัยสิ่งใดเลย แต่ที่เรายังสงสัยอยู่นี้ เรายังไม่แน่ใจอยู่นี้ เพราะว่าเราได้ศึกษาค้นคว้า ได้ประพฤติปฏิบัติ แต่การประพฤติปฏิบัตินี้ปฏิบัติโดยที่เรายังไม่ได้สัมผัสตามความเป็นจริง ความสัมผัสนั้นสัมผัสได้นะ อย่างเช่น คุณติ เวลาคนนอนฝันเขาก็ฝันของเขา ความฝันตื่นขึ้นมาแล้วความฝันนั้นเป็นแบบใด นี่เขาสัมผัสของเขาได้

จิตก็เหมือนกัน เวลาศึกษารธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม เราได้สัมผัสโดยที่ผ่านรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ผ่านขันธหรือตัวจิต เห็นไหม ตัวจิตเป็นตัวจิตหนึ่ง นั้นเวลาสัมผัสอย่างนี้ เราสัมผัสแล้วนี้เรายังมีความลังเลสงสัยของเราอยู่ ถ้ามีความลังเลสงสัยอยู่ ความสงสัยอันนี้เราพยายามจะขจัดไป ขจัดให้มันเป็นความรู้จริง ถ้าความรู้จริงเวลาเรากำหนดพุทฺโธฯ ของเราแล้วจิตมันสงบได้ มันเป็นความจริงของมันขึ้นมา ถ้าเป็นความจริงนั้นตัวจิต ถ้าตัวจิตยกขึ้นวิปัสสนาได้ ยกวิปัสสนาได้คือสัมผัสได้ตามความเป็นจริง สัมผัสได้เป็นจริงเพราะจิตนี้กลั่นออกมาจากอริยสัจ

คำว่ากลั่นออกมาจากอริยสัจ คือมันได้พิสูจน์ได้ตรวจสอบแล้ว มันรู้จริงของมันแล้ว มันวางอริยสัจไว้ มันเป็นความจริงของมัน เห็นไหม สิ่งทีเวลา อาสวะหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจิง สุติ อสวอะสิ้นไป จิตฺตานิ วิมุจฺจิง สุติ อสวอะสิ้นไป เห็นไหม จิตนี้มันเป็นในตัวของมันเอง ความสัมผัสนั้นเป็นความสัมผัสจริงใจ

แต่ถ้าความไม่สัมผัสจริง เรายังแก่ใจของเราอยู่ เรายังประพฤติปฏิบัติโดยประพฤติปฏิบัติตามความเป็นจริง ตามความเป็นจริงนะ เวลาเราปฏิบัติขึ้นมาเราปฏิบัติโดยหัวใจเราใช่ไหม? นี่เพราะเราเป็นพระ เราเป็นพระกรรมฐาน เรามีครูบาอาจารย์ของเรา ครูบาอาจารย์ท่านสอนให้เริ่มพุทฺโธ สอนให้ทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจสงบแล้วยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนา ถ้าจิต

มันวิปัสสนาได้แก้วใจ ได้มีการกระทำของมันไป จิตมันได้พัฒนาของมันขึ้นไป เป็นขั้นเป็นตอนของมันขึ้นไป นั่นเป็นตามความเป็นจริง

แต่ถ้าไม่ตามความเป็นจริง เห็นไหม คุณติ เวลาคนพาล อกาสิเมฯ สิ่งที่ว่า อกาสิเมฯ อันนี้ว่าถ้าให้เชื่อมั่น เพราะคนเรายังลึกลงลึกลงอยู่ กราบต้นไม้ กราบภูเขา กราบต่างๆ กราบสิ่งนั้นตลอดไป องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ขึ้นมาแล้วนี่ “เธอไม่ต้องไปเชื่อ” ไปเชื่อ เห็นไหม เชื่อกราบภูเขา กราบฟ้า กราบเทวดา กราบไฟต่างๆ เห็นไหม ให้เชื่อในสังขาร ให้เชื่อสังขาร ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ให้ทำคุณงามความดีกันไป แล้วอุทิศส่วนกุศลนี้ไป ถ้าอุทิศส่วนกุศลนี้ไป ไปให้ใครล่ะ ไปให้ใคร นี่สิ่งที่ไปโดยจิตเวียนว่ายตายเกิดขึ้นมา เกิดไปแล้วนี่เราอุทิศส่วนกุศลให้ใคร อุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร สิ่งที่เจ้ากรรมนายเวร สิ่งที่ทำให้จิตใจเราเศร้าหมอง จิตใจเรามีความรู้สึกวิตกกังวล นี่อุทิศส่วนกุศลนี้ไป

เวลาเราปฏิบัติของเราขึ้นมา เห็นไหม คุณติ เวลาถ้าจิตมันพาล อเสวนา จ พาลานํ ปญฺชิตานนฺจ เสวนา ไม่คบคนพาลฯ เวลาคนพาล คนที่มีกิเลสหนา คนหน้าด้าน เวลาคนพาล เห็นไหม นี่บัณฑิตมีความทุกข์มาก อยู่กับคนพาลนะ แล้วถ้าจิตใจของเรามันเป็นพาล จิตใจเราเป็นพาล พอมันคบพาลจนมันเคยตัวของมัน เห็นไหม คนพาลมันแก้ตัวมันตลอดไป

ฉะนั้น เวลาแก้ตัว เห็นไหม มันแก้ตัว แก้ผ้าเอาหน้ารอด มันแก้ตัวของมันไป แต่ถ้าเราเป็นบัณฑิตเราจะแก้ไขความเป็นจริงในหัวใจ เวลามันทุกข์ยากขึ้นมา เราแก้วใจของเราขึ้นไป เป็นขั้นเป็นตอนของเราขึ้นไป

การแก้ไข เห็นไหม การแก้ไข ถ้าเราแก้ไขๆ อย่างไร? ถ้าจิตของเรา จิตมันคือด้าน จิตมันคือด้าน เราก็อให้มีสติ เห็นไหม ถ้ามัวตัวเองทั้งนั้นนะ ของที่มันเกิดขึ้นมาเกิดขึ้นมาจากการกระทำของเรา เวลาถ้ามันเป็นจริง มันเป็นจริงจากใจของเราขึ้นมา เราทำอยู่นี้ ถ้ามันทำอย่างนี้ มันทุกข์ยากอยู่นี้มันเป็นเพราะอะไรล่ะ? เป็นเพราะเราขาดสติ เราไม่รู้ตัว รู้ตัว จิตทุกดวงรู้ตัว รู้ตัว จิตทุกดวงก็ปรารถนาดีทั้งนั้น จิตทุกดวงอยากทำคุณงามความดี

ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เข้าใจได้ทั้งนั้นนะ แต่ทำไมทำไม่ได้ล่ะ นี่รู้ตัว รู้ตัว รู้ตัว แต่สติมันอ่อนแอ เวลาสติอ่อนแอ มันยับยั้งความรูสึกนึกคิดของเราไม่ได้ มันยับยั้งมันควบคุมใจของตัวเองไม่ได้ พอยับยั้งใจตัวเองไม่ได้ มันก็ทำตามแต่กิเลสค้นหาความทะยานอยาก ทำเต็มไม้เต็มมือเลย พอทำสิ่งใดขึ้นไปแล้วทำมาแล้วก็มาเสียใจ ทำสิ่งใดแล้ว

คอดก แล้วมาทำได้นึกได้ไม่น่าทำๆ แต่ทำไปแล้วทุกทีเลย เพราะมันอ่อนแอ เห็นใหม่ สิ่งนี้ไม่น่าทำเลย สิ่งนี้ไม่น่าทำเลย เราจะแก้ไขสิ่งนี้กันใจ เราไม่ใช่แก้ตัว แก้ผ้าเอาหน้ารอด คนพาลมันแก้ผ้าเอาหน้ารอด

ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันมีหนักมีเบา ถ้ามีหนักมีเบาเวลาถ้าจิตใจเราจะแก้ไขใจของเรา ถ้าแก้ไขใจของเรา เราจะยับยั้งใจของเรา ยับยั้งไม่ให้มันคิดแบบนั้น เวลามันคิดแบบนั้น คิดแล้วเอาสิ่งใดมา คิดแล้วเอาแต่ฟืนแต่ไฟมาสูมใส่หัวใจ แล้วถ้าไม่คิดละ ไม่คิดมันคิดอย่างไร มันคิดเต็มไม้เต็มมือเลย มันทำด้วยเต็มความสามารถของมันเลย ถ้าเต็มความสามารถเราตั้งสติไว้ สิ่งนี้ไม่ดีๆ ฟืนมันทั้งนั้น เราจะฟืนมัน

เวลาเราเริ่มกำหนดพุทโธๆ เราต้องตั้งใจแล้วเราต้องฟืนต้องบังคับ บังคับไม่ให้มันไปตามกำลังของกิเลส ไม่ให้มันบังคับตามกำลังที่มันเคยทำ เพราะเราก็ทำมาแล้ว เราก็ทำมาแล้ว เราก็ทุกข์ยากมาแล้ว สิ่งที่ทำมา ทำมาแล้วมันมีแต่ความทุกข์ความยากทั้งนั้นนะ แล้วเรามาทำคุณงามความดีกัน

เราบวชเป็นพระ ถ้าบวชเป็นพระเราเอาใจของเราไว้ไม่ได้ เห็นใหม่ เราจะมีข้อวัตรเป็นเครื่องอยู่ เรามีข้อวัตรของเราเป็นเครื่องอยู่ให้จิตใจอยู่ในขอบเขตนี้ ถ้าจิตใจอยู่กับเขตนี้ ถ้ามันพอใจของมัน ถ้าจิตมันพอใจมันพอใจธรรม ถ้าพอใจธรรมเพราะอะไร? เพราะมันเห็นคุณใจ เพราะถ้าจิตนั้นมันไม่มีข้อวัตรไม่มีเครื่องอยู่ มันก็เร่รอนของมันไป มันไปของมันเต็มทีของมันนะ ถ้าไปเต็มทีของมัน เราขอนิสัยๆ ได้นิสัย ได้นิสัยครูบาอาจารย์

หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านวางข้อวัตรปฏิบัติไว้แบบนี้ ให้เคารพการอาวโโส กันแต่ความอาวโโสนี้เราจะมีสติมีปัญญาคอยเป็นแบบอย่าง คอยเป็นคติแบบอย่างให้กันได้ฟังได้อาศัย ถ้าฟังพาอาศัยขึ้นมา เห็นใหม่ นี้เรามีข้อวัตรปฏิบัติขึ้นมา ปฏิบัติให้จิตใจเราอยู่ในขอบเขตอย่างนี้

ถ้ามีขอบเขตขึ้นไป มันแก้ไขของมันไปเรื่อย เราจะแก้ไขปรับปรุงหัวใจของเรา ถ้าเราแก้ไขปรับปรุงหัวใจของเรา เราทำจิตใจของเราให้ดีขึ้น ถ้าทำจิตใจให้ดีขึ้นนะ มันพอใจธรรมนะ เพราะมันเห็นประโยชน์ เห็นประโยชน์นะ นี่เป็นเครื่องอยู่ ถ้าเป็นเครื่องอยู่จนจิตใจมันทรงตัวมันได้ มันอยู่ของมันได้

ถ้าจิตใจมันอยู่ของมันได้นะ นี่แล้วเราโตขึ้นมา คนเรานี้เติบโตขึ้นมาจากอาหารนะ เรามีอาหารการกินขึ้นมา มันถึงโตขึ้นมาเป็นเราอยู่นี้ แล้วจิตใจของเรามันมีอะไรเป็นอาหารนะ มันมีพุทธานุสติเป็นอาหาร มันมีเครื่องอยู่ มันมีสิ่งนี้บำรุงรักษาใจ ใจมันก็ไม่เร่ร้อน นี่แก้วใจ แก้วใจไปเรื่อย คัดแปลงไปเรื่อย คัดแปลงหัวใจของเราไปเรื่อย

เราเป็นบัณฑิต เราไม่ใช่คนพาล คนพาลคนหน้าด้านมันแก้ผ้าเอาหน้ารอด แล้วมันไม่เคยรอดสักที เพราะมันยังแก้ผ้ายังหน้ารอด จิตใจมันก็กด่วงไปอย่างนั้น บิดไปบิดมา พยายามจะเอาตัวเองรอด เอาตัวเองรอด แล้วมันไม่รอดหรอก แต่ถ้าแก้วใจ แก้วใจเพราะอะไร เพราะแก้วใจ เห็นใหม่ คุณติ ในทางการช่าง เขาบอกการสร้างใหม่มันง่ายกว่าการซ่อมแซม การสร้างใหม่เราสร้างอะไรก็ได้ เราทำอะไรนี่เราสร้างของเราขึ้นมาเลย แต่การซ่อมแซมละ ซ่อมแซมบ้านขึ้นมา เห็นใหม่ บ้านมันเก่ามันชราคร่ำคร่า เวลาจะซ่อมแซมมันจะลืมนั่งจะพังอยู่แล้ว

นี่จิตใจก็เหมือนกัน จิตใจเราเวียนว่ายตายเกิดขึ้นมาแล้วเราจะโยนทิ้งหรือ นี่ประชาธิปไตยๆ นี่ธรรมาธิปไตย สัจธรรม ความจริง ประชาธิปไตยคือเสมอภาคกัน ทำสิ่งใดก็ได้ เรามีชาตินี้แค่ชาติเดียว เกิดมาก็เป็นมนุษย์เหมือนกันมีค่าเสมอกัน แต่ทำไมมันมีความสุข ความทุกข์ไม่เท่ากัน ทำไมจริตนิสัยของคนไม่เท่ากัน นี่มันมีกรรมเก่ากรรมใหม่มา จิตมันมีจริตนิสัยของมัน

เราจะซ่อมแซมอันนี้ไป เราจะโยนทิ้งไม่ได้ ถ้าเราโยนทิ้งนี่เราปฏิเสธเลย แล้วถ้าเราทำคุณงามความดีมาละ จิตที่มันมีอำนาจวาสนาละ เราไม่พอใจอันนี้ใช่ไหม? เราไม่ยอมรับความคิดของเราใช่ไหม? เราจะมาเริ่มต้นนับจากตรงนี้ไปหรือ แต่ถ้าเวลาชิปปาปัญญาเขาสร้างของเขา มาก เห็นใหม่ เขาทำง่าย ปฏิบัติง่าย ง่ายของเขาๆ สร้างของเขามา เขาโยนทิ้งไหม? เขาไม่โยนทิ้ง

แต่พาทิยะ คุณติ เวลาที่เรือแตกมา เข้าใจว่าตัวเองเป็นพระอรหันต์ๆ เห็นใหม่ นี่เขาสร้างบุญกุศลของเขามา เขาจะโยนทิ้งอยู่แล้วนะ แต่เพราะอะไร เพราะว่ามันเวลาอดีตชาติที่ว่าไป ภวานาบนหน้าผาด้วยกัน เป็นเพื่อนกัน เห็นใหม่ เขาเกิดเป็นเทวดา เวลาเขามาลอยอยู่กลางอากาศเลย “เธอไม่ใช่พระอรหันต์ ปัจจุบันนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว ให้ไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” นี่เพื่อนมาเตือน ถ้าเพื่อนไม่มาเตือนนี่สำคัญตน สำคัญตน

ว่าตัวเองเป็นพระอรหันต์ ถ้าฉันคิดว่ามีคนนับหน้าถือตามาก แล้วเวลาจะตายนี่คอตกนั้นนะ ทำคุณงามความดีมา สร้างสมบุญญาธิการมา ก็อบำเพ็ญตบะธรรมมา คือประพฤติปฏิบัติมา แต่ไม่ถึงที่สุดแห่งทุกข์ ตายเสียก่อน นี่ไง ทำดีของเขา เขาจะโยนทิ้งอยู่แล้ว เขาจะไม่ได้ของเขาอยู่แล้ว แต่ด้วยบุญกุศลด้วยกรรม เห็นไหม คุณติ เพื่อนเขามาเตือน เทวดายับยั้งกลางอากาศเลย “เธอไม่ใช่พระอรหันต์ เธออย่าสำคัญตนผิด บัดนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมไว้แล้ว ให้ไปพึ่งเทศน์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” ไปขอพึ่งเทศน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “เราบิณฑบาตอยู่จะเทศน์ได้อย่างไร บิณฑบาตอยู่”

“ชีวิตนี้มันสั้นนัก ขอให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมมาเถิด แสดงธรรมมาเถิด” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม “รู้ให้สักแต่รู้ว่ารู้ ทุกอย่างให้สักแต่ว่า..อย่าไปผูกพันกับมัน” เห็นไหม พึงธรรมนี้เป็นพระอรหันต์ขึ้นมาทันที นี่ทั้งๆ ที่สร้างบุญญาธิการมานะ

แต่ในปัจจุบันถ้าไม่ได้แก้วไข ไม่ได้ปรับปรุง ไม่ได้พัฒนาขึ้นไป มันจะไม่ได้เป็นพระอรหันต์นะ นี่ก็เหมือนกัน เราสร้างคุณงามความดีมา เราจะปฏิเสธทั้งใจไหม ถ้าเราไม่ได้ปฏิเสธของเรา เราทำข้อวัตรปฏิบัติของเรา เราดูแลหัวใจของเราขึ้นมา ถ้ามันมีเมล็ดพันธุ์ที่ดี มันเพาะพันธุ์มาที่ดี เราบำรุงรักษาด้วยข้อวัตรปฏิบัติ ด้วยน้ำ ด้วยบุญของเรา เราทำคุณงามความดี มันจะพอกพูนขึ้นมา ถ้าพอกพูนขึ้นมาแก้วไขๆ ของเราไปไหน พัฒนาหัวใจของเราขึ้นไปไหน เรามีเจตนาอยากจะทำความคิดอย่างไร เราก็ดูแลรักษาหัวใจของเราขึ้นไปไหน

ถ้าทำคุณงามความดีอย่างนี้มันจะเป็นสังฆธรรม มันจะเป็นความดีของเรา ถ้าความดีของเราเห็นไหม แต่ถ้าไม่ได้แก้วไข มันพอกพูนอย่างนั้น ถ้าว่าจะแก้ตัวก็แก้ผ้า แก้ผ้าเอาหน้ารอด พอแก้ผ้าเอาหน้ารอด เห็นไหม มันเป็นไปไม่ได้ไหม สังฆธรรมไม่มีลูบหน้าปะจมูก นี่แก้ผ้าเอาหน้ารอด มาเกรงใจต่อกันมาไอ้โลมปฏิโลมต่อกัน เพราะว่าเห็นใจต่อกัน แล้วมันเป็นการแก้ผ้าเอาหน้ารอด แล้วมันมีอะไรเป็นความจริงขึ้นมาละ

นี่มันแก้ผ้า มันก็ช่วยเหลือเจือจานกัน แต่เรื่องโลกนะ แต่ถ้าเป็นเรื่องธรรมนะ สิ่งนี้มันถูกหรือผิดละ ถ้าผิดก็คือผิด ถูกก็คือถูก ความถูกความผิดมันก็เป็นความจริงของมัน ถ้าความจริง

ของมัน เราตั้งสติตรงนี้ แก้วไขของเราตรงนี้ ทำคุณงามความดีของเราตรงนี้ ถ้าทำคุณงามความดีของเราทำที่ไหน

เวลาเราเป็นหมู่คณะกันนะ สิ่งที่เป็นปัจจัยเครื่องอาศัยเราช่วยเหลือเอื้อจางกันก็ได้ แต่เรื่องความสุขความทุกข์ในใจ เราจะช่วยเหลือกันอย่างไร ถ้าเราช่วยเหลือกันมันก็มีตบะธรรม ธรรมสากจตุร เอตมมุงกลมุตตม เวลาสันทนาธรรมกันไง เวลาสนทนากัน เราจะทำเพื่อคุณงามความดีอย่างไร อย่าเอาทิฐิมานะเอาชนะคะคานกัน ความที่เอาทิฐิมานะคะคานกันมันจะแก้ผ้าเอาหน้ารอด เอาทิฐิมานะชนะคะคานกัน ใครทำสิ่งนั้นถูกสิ่งนั้นผิด มันถูกผิดทำไมไม่มีเหตุมีผลละ เราคุยกันด้วยเหตุผล

ถ้าเหตุผลๆ ของใครที่มันเหนือกว่าต้องยอมรับอย่างนั้น ถ้ายอมรับอย่างนั้น เราเป็นหมู่เป็นคณะกัน เราจะช่วยเหลือเอื้อจางกัน เราจะดูแลกัน เราจะช่วยกันตรงนี้ พอช่วยกันตรงนี้ เห็นใหม่ เราเปิดโอกาสให้ต่อกัน ใครมีหน้าที่อย่างไรทำหน้าที่อย่างนั้น แล้วพอเราทำหน้าที่ หน้าที่ทำเสร็จแล้วก็ทำหน้าที่ของเราเสร็จแล้ว

แล้วหัวใจละ เราจะต้องเติบโตไปข้างหน้านะ อายุของเราจะมากขึ้น อายุพรรษาที่จะมากขึ้น เราจะเป็นผู้ใหญ่ไปข้างหน้าแน่นอน ถ้าเราจะเป็นผู้ใหญ่ไปข้างหน้าเรามีอะไรในหัวใจ เรามีสิ่งใดเป็นที่หล่อเลี้ยงหัวใจของเรา ถ้าเราแก้ไขตัดแปลงหัวใจของเรา มันพัฒนาของมันขึ้นมา เราจะเป็นผู้ใหญ่ไปข้างหน้า ถ้าเป็นผู้ใหญ่ไปข้างหน้า มีผู้ใหญ่ด้วยแล้วมีคุณธรรมในหัวใจด้วย เราทำได้ เราทำได้ นี่จิตนิสัยๆ ของเรา คนอื่นเอาเป็นตัวอย่างได้

ถ้าเป็นตัวอย่าง เห็นใหม่ ร่มโพธิ์ร่มไทร คัดแปลงแก้ไขใจเรา อย่าคิดว่าเราแก้ผ้าเอาหน้ารอด มันมันเป็นนิสัยเคยตัว นิสัยโลกเป็นแบบนั้น แล้วก็เกรงอกเกรงใจนะ ความเกรงอกเกรงใจสิ่งนี้มันเป็นมารยาทสังคม เราเกรงใจกันมีค่าน้ำใจต่อกันนะมันคืออยู่แล้ว การเกรงใจกัน เราไม่เบียดเบียนกัน เราเกรงใจเขา เราคิดถึงน้ำใจของคนอื่น เราไม่ทำเฉพาะประโยชน์ของเรา เราคิดถึงประโยชน์คนรอบข้าง อันนี้ความเกรงใจเขา

แต่ว่าความผิดความถูก เราบอกกัน ความเกรงใจอย่างนั้น เห็นใหม่ เกรงใจด้วยการแก้ผ้าเอาหน้ารอดกัน การเกรงใจอย่างนั้นมันทำให้เคยตัว ทำให้กระทบกระเทือนกันไปหมด ถ้าเขาผิด ผิดก็คือผิดก็ให้อภัยกัน คุณติ ก่อนจะลงอุโบสถเราก็ปลงอาบัติกัน ถ้าใครมีความผิดพลาดสิ่งใดเราก็ปลงอาบัติกัน เพราะคนเรามันขาดสติได้

คนเราสติมันไม่สมบูรณ์ มันก็มีความพลัดพรากได้เป็นธรรมดา แต่ความพลัดพรากอย่างนั้นต้องยอมรับความจริงสิ ขอโทษกัน ใครผิดต้องขอโทษ แล้วคนที่รู้เห็น เห็นใหม่ เราก็ให้อภัยต่อกัน แล้วพยายามอย่าทำอีกนะ พยายามเพราะอะไร เพราะเดี๋ยวก็ทำอีก เพราะอะไร เพราะมันเป็นร่องน้ำนะ มันเป็นจรดนิสัย แต่ถ้าเราขอโทษเราให้อภัยต่อกัน แล้วพยายามตัดแปลง เห็นใหม่ นี่แก้วใจ

การแก้วใจก็แก้วใจใจเรา แล้วคนที่แก้วใจนั้นมันจะซึ่งบุญซึ่งคุณนะ เวลาโตไป เห็นใหม่ คุณสิหลวงปู่ขาวกับหลวงปู่แหวนท่านเป็นคู่เพื่อนสนิทกันเป็นบัดดีต่อกัน ท่านออกไปวิเวกด้วยกัน ท่านคิดถึงกันตลอดเวลา เวลาครูบาอาจารย์นี้เวลาลูกศิษย์ไปกราบไหว้กัน จะถามว่ามาจากไหน ถ้ามาจากครูบาอาจารย์องค์หนึ่ง จะฝากคำระลึกถึงกันตลอดเวลา

นี่ไง เพราะอะไร เพราะท่านได้เที่ยวป่าเที่ยวเขามาด้วยกัน ได้สมบุกสมบันมาด้วยกัน ความสมบุกสมบันมาด้วยกันมันจะคิดถึงกัน นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเรามีน้ำใจต่อกัน เราคิดถึงกัน เราย้อนไปเราเติบโตมาด้วยกัน เราทุกข์ยากมาด้วยกัน ถ้าเราทุกข์ยากมาด้วยกัน เห็นใหม่ สิ่งนี้เราทุกข์ยากมาด้วยกัน มันมีน้ำใจต่อกัน

สิ่งที่ประสบความสำเร็จทุกขยาก มันเป็นความเป็นอยู่ เห็นใหม่ นี่ศีลจะรู้ได้ต่อเมื่อเราอยู่ด้วยกัน ธรรมจะรู้ได้ต่อเมื่อแสดงธรรมออกมา ด้วยปัญญาไง ธรรมคือปัญญา การแสดงออกมา โวหาร ความเป็นจริงอันนั้น นี่ก็เหมือนกัน พอเราอยู่ด้วยกันขึ้นมา สิ่งที่เราอยู่ด้วยกันมา สิ่งนี้มันเป็นเรื่องธรรมและวินัย แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาในใจมันมีความจริงขึ้นมา ถ้าพูดสิ่งนั้นขึ้นมา เห็นใหม่ เราซาบซึ้ง เราทุกข์ยากมาด้วยกันนะ ทุกข์ยากด้วยกัน แล้ววันเวลามันล่วงไปๆ ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด วันเวลามันล่วงไปๆ เราจะย้อนเวลากลับมาไม่ได้หรอก สิ่งที่เราเคยอยู่มาด้วยกัน มันเป็นอดีตไปแล้ว ในปัจจุบันนี้เรายังอยู่ด้วยกัน

ฉะนั้น เราจะต้องมีน้ำใจต่อกัน เราเห็นใจต่อกัน เวลาใครจะแก้วใจ การแก้วใจ แก้วใจตัดแปลงหัวใจให้เข้าสู่ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลโดยความปกติของใจ ถ้าใจมันปกติ เราแก้วใจ นี่เวลาเราแก้วใจจากภายนอก การซ่อมแซมบำรุงต่างๆ มันก็เป็นของทุกข์ยากอยู่แล้วละ แต่ถ้าการซ่อมแซมบำรุงหัวใจของเราสิ เวลามันเสื่อมนะ เวลาจิตมันทุกข์มันยากขึ้นมา มันร้อนขึ้นมา โอ๊ย ! มันร้อนมาก แล้วทำอย่างไรละ เห็นใหม่

ถ้าคนเรามีน้ำใจต่อกัน เขาจะปล่อย เขาจะอยู่ห่างๆ เพราะว่าให้มันดันไปถึงที่สุด ให้ใจนี้ มันดันไปถึงที่สุด ถึงที่สุดแล้วนะ พอมันมีสติขึ้นมา มันรู้สึกมีสติขึ้นมา มันจะเริ่มเห็นโทษ นี่มัน จะเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าจิตมันยังดันไม่ถึงที่สุด เราพยายามร้งกัน ไป ร้งกันไปนะ เรามีเจตนาดี แต่ เขาบอกว่าเราไปซ้ำเติมเขาซะ นี่เราอยู่ห่างๆ

ถ้าจิตใจของเขากำลังร้อนเป็นไฟ เรายืนดูห่างๆ เราคอยดูแลไว้ไม่ให้เขาผิดพลาดมาก จนเกินไป เวลาจิตใจเขาร้อนเย็นขึ้นมาซะ เขาจะเห็นโทษของเขาเองเลย อืม! มันเป็นเพราะเรานี่ มันเป็นเพราะหัวใจเราเองนี่ แล้วก็คิดถึงหมู่คณะนะ ท่านคอยดูแลอยู่ห่างๆ ใจ แต่ถ้าจิตใจของเราเราร้อนขึ้นมาแล้วเขาเข้ามาแก้ไขๆ มันจะเพ่งโทษเลยว่าเกิดเพราะคนอื่นทำให้ๆ มันไม่ ยอมรับความเป็นจริงใจ

ถ้ามันยอมรับความเป็นจริงนะ เราแก้ไขของเรา ดูแลใจของเรา แล้วพัฒนาของเรา พัฒนาใจให้มันดีขึ้น สติมีความปกติของใจ ถ้าใจปกติแล้วทำความสงบของใจให้ได้ ถ้าใจสงบ เห็นไหม ใจสงบเข้ามาแล้วมันเป็นสมาธิ แล้วฝึกหัดใช้ปัญญา พอปัญญามันก้าวเดินไปนะ ปัญญามันจะเป็นภาวนามยปัญญา ถ้าเป็นภาวนามยปัญญาไปแล้วนี่ โอ้เรื่องความรู้สึกนึกคิด โอ้ ความเป็นอยู่ในหมู่คณะมันเป็นเรื่องปลีกย่อยแล้ว แต่ถ้าจิตเรายังไม่ได้แก้ไขมันยังไม่ได้ พัฒนาขึ้นมา มันกระทบกระทั่งขึ้นไปหมด

เพราะจิตมันหยาบๆ จิตมันหยาบๆ มันก็ยึดแต่เรื่องหยาบๆ ยึดแต่เรื่องผลข้างเคียง ผลกระทบข้างเคียง แต่เพราะผลกระทบข้างเคียงมันทำให้ทำสมาธิได้ยาก เพราะอะไร เพราะจิต มันก็วิตกกังวล จิตมันไปยึดหมด อะไรก็เป็นโทษไปหมด มันไปยึดหมดเลย แต่ถ้ามันมี สติปัญญา มันแก้ไข มันพัฒนาขึ้นมา มันปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามาจนจิตมันมีความปกติ มันมีศีลของมันเป็นปกติของใจ

ถ้ามันกำหนดบริกรรมพุทโธๆ เข้าไป จนมันเป็นสมาธิขึ้นมาซะ แล้วมาฝึกหัดใช้ปัญญา พอปัญญามันเข้าสู่ภายในมันเป็นงานของเราแล้ว มันเป็นเรื่องของเราแล้ว ถ้าเรื่องของเรา เราหา ของอย่างนี้ เราหาเรื่องอย่างนี้ ถ้าเราหาเรื่องอย่างนี้บีบ มรรคมันเกิด มรรคโค ทางอันเอกมัน เกิดขึ้น พอทางมันเกิดขึ้น เราจะดูแลตรงนี้เลย สิ่งความเป็นอยู่ของหมู่คณะ สิ่งความเป็นอยู่ของ เรา สิ่งความเป็นอยู่ของสงฆ์ สิ่งที่เกี่ยวข้องกันมามีน้ำใจต่อกันเห็นคุณค่าตรงนี้นี่มาก

เห็นคุณค่าตรงนี้เพราะอะไร เพราะมันช่วยเหลือเจือจางกันมา เพื่อไม่ให้จิตมันไปแบก
 หามเรื่องนี้ ถ้าจิตมันไปแบกหามเรื่องโลก ศีล สมาธิ ปัญญาในความเป็นจริงมันจะไม่เกิด มันจะ
 เกิดแต่เครื่องอาศัย เห็นไหม เครื่องอยู่ๆ มันก็อยู่กับเครื่องอยู่อย่างนั้น มันก็ไปเกาะเกี่ยวอยู่อย่าง
 นั้น เพราะมันไม่แก้ไขตัวมันเองขึ้นมา ถ้ามันแก้ไขขึ้นมามันก็ปล่อยวาง รูป รส กลิ่น เสียง เป็น
 บ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร ความเป็นอยู่ เสียง รูป กระทบ รูป รส กลิ่น เสียง เป็น
 เรื่องกระทบ มันปล่อยวางขึ้นมาจนเป็นอิสระของมันขึ้นมา

เห็นไหม นี่มันแก้ไขเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา แก้ไขเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมา พอมันสงบขึ้น
 มาแล้ว ถ้ามันฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญามันเกิด ภาวนามันเกิด พอภาวนามันเกิดขึ้นมาแล้วนี่มันจะ
 หาที่สงบที่วิเวกที่สงบ หาที่สงบหาที่วิเวกเพราะว่าจิตใจนี้รักษาได้ยากนัก จิตใจนี้มันมีค้นหา
 ความทะยานอยาก มันเกาะเกี่ยวไปทั่ว ขณะที่เราอยู่กับหมู่คณะ เห็นไหม ก็ด้วยน้ำใจของสมณะ
 ด้วยน้ำใจของศากยบุตร น้ำใจของนักบวชด้วยกัน ต่างคนต่างแสวงหาด้วยกัน ต่างคนต่างปาก
 กัดดินดิบด้วยกันเพื่อหาสังฆธรรมอันนี้ ก็ช่วยเหลือเจือจางกันมาด้วยข้อวัตรปฏิบัติ เจือจางกัน
 ด้วยเครื่องอยู่ มันพัฒนาของมันขึ้นมา

เห็นคุณมาก..เห็นคุณมาก..เห็นคุณของผู้ที่ดูแลนี้เห็นคุณมาก แต่เวลาจิตมันสงบขึ้นมา
 มันก็จะหาที่สงบวิเวกของมัน เพราะคุณอันนั้นก็ทำให้เราทรงตัวได้ พอทรงตัวได้มันเป็นสมาธิ
 ขึ้นมาแล้วนี่ เราจะฝึกหัดใช้ปัญญาของเรามันจะเกิดวิปัสสนา แล้ววิปัสสนาถ้ามันเป็นจริงขึ้นมา
 เราจะหาที่สงบหาที่วิเวก หาที่ทำความจริงของเรา ถ้าหาที่ทำความจริงของเรา เราก็มีอุบายมี
 วิธีการหลบหลีก พอหลบหลีกขึ้นมาเราจะประพฤติปฏิบัติ

แต่ในหมู่คณะที่เราเป็นกรรมฐานด้วยกันเราจะรู้ เพราะว่าเวลา ธรรมสากจตุรา คนที่ปฏิบัติ
 ขึ้นไปแล้วนี่เขาต้องการเวลาของเขา เขาต้องการความสงบสงัดของเขา เราเห็นน้ำใจของเขา เรา
 จะไม่ไปกวน แล้วไม่ไปกวนไม่กวนแปลว่านะ เวลาใครมีธุระปะปังเข้าไป เดี่ยวๆ อย่าเพิ่งเข้าไป
 เขากำลังทำความเพียรของเขา เราอย่าเพิ่งเข้าไป นี่มันมีน้ำใจต่อกันอย่างนี้ นักปฏิบัติด้วยกัน หัว
 ออกเดียวกันไง หัวอกของผู้ที่แสวงหา หัวอกของผู้ที่ค้นคว้า ค้นคว้าความเป็นจริง ถ้าเป็นจริง
 ขึ้นมา ทีนี้เราได้โอกาสอย่างนี้แล้ว เราเห็นคุณเขาไหม? เราเห็นคุณของผู้ที่รับภาระที่ทำให้เราได้มี
 โอกาสได้ปฏิบัติ

คูลี ทางโลกของเขา เขาต้องทำมาหากิน เขาต้องอาบเหงื่อต่างน้ำหาปัจจัยเครื่องอาศัยในชีวิตของเขา เราบวชมาเป็นพระ พระนี่อาศัยอุบาสก อุบาสิกา อาศัยศรัทธาไทยเป็นเครื่องอยู่ ศรัทธาไทยเป็นเครื่องอยู่เขาก็มีแค่ศรัทธามาแค่นั้นนะ ความที่จะเป็นเครื่องอยู่ขึ้นมาจริง เราก็ต้องบริหารจัดการ เราก็ต้องทำของเราขึ้นมาให้มันเป็นความจริง แล้วมีคนบริหารจัดการให้เราแล้วให้เรามีโอกาสประพฤติปฏิบัติ มีโอกาสได้แก้ไขของเรา เราไม่ใช่คนแก้ตัว ไม่ใช่คนแก้ผ้า ไม่ใช่คนเอาแต่ได้ แก้วไข แก้วไขเอาหน้ารอดไปว่าเราจะทำอย่างนั้น อ่างๆ ว่าเราจะปฏิบัติ อ่างๆ จะทำอย่างนั้น อ่างเล่ห์ไปหมดเลย แต่ไม่ทำจริง

มันเสียดาย เสียดายโอกาสที่คนเขาให้โอกาสเต็มที่แล้วนะ แล้วโอกาสอย่างนี้มันจะไม่อยู่ตลอดไป เพราะ..เพราะเราบวชใหม่ๆ เห็นใหม่ เวลาบวชใหม่ๆ ขึ้นไปที่เขาวงกตภาคอีสาน เวลาฟังถึงครูบาอาจารย์ท่านเล่าถึงการประพฤติปฏิบัติ เสียดาย เสียดาย เพราะเราไม่ทันสักที ไม่ทันสักที แล้วเราก็ได้อยู่กับครูบาอาจารย์มา ตอนนี้ครูบาอาจารย์ท่านไม่อยู่ท่านก็นิพพานไปหมดแล้ว โอกาสอย่างนั้นไม่มีอีกแล้ว โอกาสอย่างที่เรเคยได้รับจากครูบาอาจารย์ที่ท่านคอยสับคอยโขกมานี้ ท่านก็นิพพานไปหมดแล้ว แล้วใครจะโขกจะสับเรา แล้วนี่โอกาสที่เราอยู่ด้วยกัน همینหน้ากันอยู่ที่นี่ มองหน้ากันก็ همینหน้ากันทุกคนนี่ เวลามันผ่านไปแล้วเสียดายมาก เสียดายโอกาสอย่างนี้มาก

ฉะนั้น ถ้ามีโอกาสอย่างนี้แล้วเราพยายามประพฤติปฏิบัติของเรา เราพยายามแก้ไข ต้องแก้ไข คนดี คนดีชอบแก้ไข เราแก้ไขปรับปรุงตัดแปลงความเป็นจริงในใจขึ้นมา ถ้าใจมีความเป็นจริงขึ้นมา มันเป็นปัจจัยตั้ง เป็นสันตสิทธินะ ความเป็นจริงในใจของแต่ละบุคคลมันจะเป็นจริงขึ้นมา

ถ้าเป็นจริงแล้วนี่ เป็นจริงขึ้นมา เห็นใหม่ นี่ความเพียรชอบ งานชอบ สติชอบ สิ่งนี้คือความชอบธรรม ถ้าความชอบธรรมนะมันเป็นความสุข ความสงบ เป็นความจริง ถ้าเป็นความจริงนี่มันเป็นสมบัติของเรา แล้วสมบัติของเรานี้มันบันทึกลงที่ไหน เขามีบันทึกลับข้อมูลไว้ว่า ถ้ามีบัญชีคุณ คุณว่าในวัสดูต่างๆ จะมีบัญชีคุณไว้ แล้วศีล สมาธิ ปัญญาของเราใครจะคุณบัญชีไว้ล่ะ ใครจะรับรู้ได้ ปัจจัยตั้ง สันตสิทธินะใจมันรับรู้ได้ ถ้าใจรับรู้ได้ สิ่งนี้มันจะอยู่กับใจของเรา

คนที่ปฏิบัติ คนที่ทำสมาธิได้ นี่ใครจะมาหลอกเรื่องสมาธิไม่ได้ เรารู้ ถ้าใครพูดถึงสมาธิผิด เราจะมองหน้าเขาเลย อันนี้ได้สมาธิจริงหรือเปล่า แต่ถ้าเราฝึกหัดใช้ปัญญาเป็น ภาวนามย

ปัญญา ถ้าไม่เคยรู้ไม่เคยเห็นพูดไม่ถูกหรือพูดอย่างไรก็พูดไม่ถูก คาดหมายไปอย่างนั้นนะ ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ใอนั้นมันคาดหมาย มันปฏิบัติคาดเดาธรรม ถ้าคาดเดาธรรม พูดถึงความจริงไม่ได้ นี่ถ้าเป็นความจริง ผู้ที่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เขาจะรู้ของเขา พัฒนาของเขา มันจะเป็นความจริงของเขา นี่ไง บัญชีคุ่มๆ มันเป็นปัจจัยจัดตั้ง เป็นสันตสิทธิกุโณใจของเรา นี่ไง

นี่ไง ถ้ามันแก้วไขๆ ที่นี่ไง แก้วไขจากข้างนอก แก้วไขจากข้อวัตรปฏิบัติ แก้วไขจากความ เป็นอยู่ของสังคม แก้วไขของหมู่คณะ แล้วถ้าเราแก้วไขอย่างนี้ เห็นไหม แสดงว่าเราอยู่สังคมไหน สังคมนั้นร่มเย็นเป็นสุข เห็นไหม นี่เขาก็รู้จักชื่อของพระองค์นี้ ชื่อของคนๆ นี้ ชื่อของสังคม อย่างนี้ เขารับรู้กันไป

นี่ก็เหมือนกัน แล้วพอเราชื่อนั้น ชื่อของสังคมไป แต่เวลาเราปฏิบัติขึ้นมา สติ สมาธิ ปัญญามันเกิดขึ้นมานะ ใครจะรู้ล่ะ เขาก็รู้เหมือนกัน คุณสิ หลวงปู่มั่นเวลาท่านพูดถึงหลวงปู่ขาว เห็นไหม “หมู่คณะจำชื่อหลวงปู่ขาวไว้นะ เพราะหลวงปู่ขาวนี้ได้คุยกับเราไว้แล้ว” เห็นไหม มันได้บันทึกเอาไว้แล้ว เพราะอะไร เพราะผู้ที่เขาจริงเขาบันทึกได้ เขารู้ได้ แต่คนที่รู้ไม่จริงมัน จะรู้ได้อย่างไรล่ะ นี่เวลาพูดอะไรมาก็ถูกไปหมด ฟังแล้วซาบซึ้งไปหมด เพราะอะไร เพราะ จิตใจมันยังไม่ได้แก้วไข จิตใจมันไม่มีความจริงในใจของเรา ถ้าจิตใจมันไม่มีเป็นความจริงของ เรา มันก็มีความรู้เสมอกัน ความรู้เสมอกันคือสัญญา คือความจำคือทฤษฎีที่เราได้จำมา แล้วจำ มา ใครมีตรรกะ ใครมีปรัชญาที่เหนือกว่า จินตนาการได้สูงกว่า ก็ว่าโห้ย! มันละเอียดลึกซึ้ง แต่ไม่จริงทั้งนั้น ไม่จริงสักเรื่องหนึ่ง เพราะยังไม่ได้แก้วไขหัวใจของตัวเองให้เป็นความจริง

ถ้าแก้วไขขึ้นมาเป็นความจริงขึ้นมา มันปัจจัยจัดตั้ง มันบันทึกไว้ที่ใจ ถ้ามันบันทึกไว้ ที่ใจถึงว่าโอปนโยโก เรียกร่องสัตว์ทั้งหลายมาคุณธรรม มาดูหัวใจข้า หัวใจที่ทุกข์ยากนี้ เวลาทุกข์ ยากนี้สัมผัสลูกคูกคุดาน ทุกข์มาก ทำอย่างไรมันก็ไม่สงบ ทำอย่างไรก็เอาใจไว้ในอำนาจของ ตัวเองไม่ได้ เวลามันทุกข์ขึ้นมาเลือดซิบๆ เลย แล้วเวลามันปล่อยวาง เวลามันสุข เห็นไหม เวลา ปล่อยวาง เวลาทุกข์ๆ เป็นอย่างนั้น เวลามันฟุ้งซ่านๆ เป็นอย่างนั้น

เวลามันสุขมันสงบมันเป็นแบบนี้ ถ้าเป็นแบบนี้มันก็ฝังอยู่ในใจอย่างนี้ แล้วเวลาถ้ามัน เกิดปัญญาขึ้นมา อ้อ! ปัญญาอย่างนี้มันไม่เหมือนกับสิ่งที่เรารู้มาเลย นี่เราก็คือศึกษา เราใช้ ปัญญามหาศาล เรามีปัญญามาก เรามีใบประกาศนียบัตรมากมายมหาศาลที่ประกาศไว้ว่าเรา

มีวุฒิภาวะสูงส่งมาก แต่ไม่เคยรู้ปัญญาอย่างนี้เลย ถ้าปัญญาอย่างนี้ภาวนามยปัญญา เวลามัน
หมุนออกไปมันเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต ตามความเป็นจริง มันวิปัสสนาไปมันมีค่า

มันมีค่าเพราะอะไร เพราะมันถอดมันถอนได้ มีค่าเพราะมันทำให้กิเลสตัณหาทะยาน
อยากในหัวใจของเรามันเบาบางลงได้ พอมันเบาบางลง เห็นไหม คนที่ภาวนานะ เวลาจิตสงบ
พอใช้ปัญญาเข้าไปนี่เวลาเดินไปเดินมาตัวมันจะเบา เหมือนลอยไปนะ มันชุ่ม มันชื่น มันมอง
โลกนี้ทำไมมันสวยงามไปหมด แล้วสวยงามต้องเก็บไว้ในใจด้วย พุดออกไปไม่ได้เดี่ยวเขาหา
ว่าบ้า เดียวเอ่อ เอ็งจะบ้าแล้วหรือ มันมีสติขนาดนั้นนะ สติขนาดที่ว่าเรารู้ของเราแล้วเราพุดให้
ใครฟังไม่ได้ด้วย

เว้นไว้แต่ครูบาอาจารย์ที่ท่านรู้จริง มีครูบาอาจารย์จริง เราก็จะไปส่งการบ้าน บอกนี่จิต
เราเป็นอย่างนั้น ครูบาอาจารย์ท่านก็ เอ่อ ให้ขยันมันเพียรเข้า ให้มุมานะเข้า นี่มันเข้าทางแล้วๆ
มันเป็นไปได้แล้ว แต่ถ้าเราจะไปพุดกับคนที่ไม่รู้ ไม่รู้เพราะเขาเป็นสัญญา เขาจำธรรมขององค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ก็โดยวิสัยทัศน์ โดยข้อเท็จจริงในใจที่เขาสื่อสารกัน เวลาเราไป
พุดสิ่งที่พิสูจน์ออกมาเป็นทางทฤษฎีอย่างนั้นไม่ได้

แต่ผู้รู้กับผู้รู้เขารู้กัน เขาพิสูจน์ได้ แต่คนที่เขาไม่รู้เขาพิสูจน์ไม่ได้ เขาจะพิสูจน์ได้ด้วย
ความจำ ด้วยทฤษฎีนี้มาเทียบเคียงเท่านั้น ที่เราพุดออกไปมันแตกต่างจากทฤษฎี แตกต่างเพราะ
อะไร เพราะมันเป็นความจริง ทฤษฎีมันเป็นสูตรสำเร็จ มันเป็นทางวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีคงที่
ตายตัว แต่เวลาใจของเราะ ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ เวลามันเป็นอุปจาระแล้ว
ออกใช้ปัญญา ออกใช้ปัญญามันใช้ปัญญาอย่างไร จิตเวลามันยังไม่เป็นสมาธิเลย มันฝัน มันเพ้อ
ฝันไปมันก็เห็นของมัน มันก็เห็นนิมิตของมัน มันว่าเป็นสติปัญญา ๔

ถ้าจิตมันสงบแล้วนี่ จิตมันสงบมันมีความสุขของมัน เวลาไปรู้ไปเห็นขึ้นมา เห็นไหม
มันเห็นขึ้นมานี่ขณิกสมาธิ อัปปนาสมาธิ เวลาเห็นขึ้นมานี่เป็นตังคปหาน เป็นสมุจเฉทปหาน
เวลามันแก้วไข จิตมันพัฒนา มันแก้วไขเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป ในตำราไม่ได้บอกไว้ ในตำราบอก
ไว้เป็นทฤษฎีเลย อันนี้เป็นอัตตา อันนี้เป็นอนัตตา อันนี้เป็นรูป เป็นเวทนา เป็นสัญญา เป็น
สังขาร เป็นวิญญูณ มันบอกไว้เป็นกองๆ เป็นทฤษฎีไว้เป็นฉากๆ เลย แต่เวลาจิตของเรามัน
เป็นอย่างนั้นใหม่

คุณน้ำดี น้ำเวลามีมากมีน้อย เห็นใหม่ คุณภาพของน้ำมันก็แตกต่างกัน คุณภาพของน้ำที่มันสะอาด คุณภาพของน้ำเสียก็แตกต่างกัน คุณภาพของน้ำที่น้ำเน่า น้ำมันเน่า น้ำต่างๆ กลิ่นของมันก็แตกต่างกัน มันแตกต่างกันทั้งนั้นนะ แต่คนที่เขารู้เขารู้เลย อ้อ..ถ้าพูดออกมาอย่างนี้ แสดงว่าน้ำเสียนั้นมันได้พัฒนาแล้ว มันไร้ไซ้เกิดออกมาเกือบจะเป็นน้ำสะอาดที่พอใช้ดื่มกินได้ แต่ยังไม่ใช้ไม่ได้ ก็ต้องทำให้มันมากขึ้นๆ จนน้ำนั้นมันสะอาดบริสุทธิ์ จนสามารถเอามาดื่มกินได้ จนสามารถเอามาใช้ประโยชน์ได้ แล้วใช้ประโยชน์ได้แล้วใช้ประโยชน์อะไร? ใช้ประโยชน์อย่างไร

นี่ไง เวลาผู้ที่รู้จริงเขารู้จริง เขาแก้ไขกันมาๆ อย่างนี้ แล้วครูบาอาจารย์ท่านรู้จริงอย่างนี้ แล้วคนที่รู้จริง เวลารู้แล้วจะไปบอกคนที่ไม่รู้นี้ ถ้าน้ำของเขาก็ น หนู สระอำใช้ไหม? ไม้โท น้ำ อ้าว ถ้าน้ำเสีย ก็สระเอ สระ อี ส เสือ.. อ้าวแล้วน้ำจริง น้ำเสีย น้ำบริสุทธิ์ น้ำจริงมันเป็นอย่างไร ทฤษฎีเขาเรียงตามตัวอักษรมาอย่างนั้น เขาไม่เคยรู้ว่าน้ำคือน้ำเสียกลั่นมันเป็นอย่างไร รสชาติมันเป็นอย่างไร เขาไม่รู้ของเขาหรอก ไม่รู้ของเขา เวลาคนที่ปฏิบัติได้จริง คนที่มีสติปัญญาดี เขาจะบอกใคร เขาจะบอกครูบาอาจารย์ เพราะเวลาเราทำของเรา เห็นใหม่ เราทำด้วยความเหนื่อยยาก เวลาน้ำเสียพัฒนาจะให้ป็นน้ำดี มันใช้ได้ยัง..มันใช้ได้ยัง..

เด็กทุกคน เวลาทำขึ้นมา ได้ผลงานขึ้นมาแล้ว เขาจะคิดว่าผลงานของตัวเองมันสุดยอด เวลาการประพฤติปฏิบัติขึ้นมาทุกคนจะบอกว่าจิตนี้มันเร็วมาก จิตนี้มันคิดได้ร้อยแปดพันเก้า ไอ้ที่เร็วๆ ขนาดไหนนี่มันแค่สติปัญญา เดียวขึ้นไปเป็นมหาสติ มหาปัญญา มันเร็วกว่านั้นอีก แล้วถ้าเป็นโดยอัตโนมัติจนตามกันไม่ทัน แต่ทัน ทันเพราะสติมันเติบโตมากขึ้น จากสติเป็นมหาสติ เป็นสติอัตโนมัติ มันเกิดขึ้นจากการแก้ไขพัฒนาของจิตใจขึ้นเป็นขั้นเป็นตอน มันต้องแก้ไขบำรุงใจของเราเพื่อประโยชน์กับเรา

ฉะนั้นเราทำของเรา เราดูแลหัวใจของเรา เราจะแก้ไขตัดแปลงหัวใจของเรา เราอย่ามั่งง่าย ความมั่งง่าย เห็นใหม่ แก้วฟ้าเอาหน้ารอด แก้วตัวใจ แก้วตัวไปเรื่อย อยู่นอะ แก้วตัวไปเรื่อย ไม่มีเหตุมีผลจะแก้วตัวไปเรื่อย คิดไว้ก่อนเลย จะทำอะไรคิดไว้ก่อนเลยว่าจะแก้วตัวอย่างไร เดียวใครมาเห็นก็จะแก้วตัว ก็เลยกลายเป็นแก้วฟ้า แก้วฟ้ามันไม่มีเหตุมีผลใจ แก้วฟ้าเอาหน้ารอด แล้วเอารอดใหม่ มันไม่รอดเพราะอะไร เพราะทำบ่อยครั้งๆ เข้าเขาก็รู้ทันหมด แล้วรู้ทันมันได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา เราไม่แก้วฟ้าเอาหน้ารอดนะ เราจะแก้ไขๆ

ถ้าแก้วไขๆ จากจิตดวงนี้ แก้วไขจากจิตที่มันเวียนว่ายตายเกิดนี้ ถ้ามันทุกข์มันยากเราเกิดมาเป็นคนอย่างนี้ เราเป็นคนที่อำนาจวาสนาน้อย เราเป็นคนที่ไม่มีอำนาจวาสนา นี่ล้มลุกคลุกคลานอยู่ ประพฤติปฏิบัติก็ล้มลุกคลุกคลาน ประพฤติปฏิบัติก็ยากนัก ไม่เหมือนกับครูบาอาจารย์ เห็นไหม ที่เป็นขีปนาคิณูญาท่านปฏิบัติได้ง่ายรู้ง่าย ไม่เหมือนกับไอ้พวกโกหกมดเท็จ ว่าไม่ปฏิบัติเลยว่าเป็นปฏิบัติ ไม่ได้ทำอะไรเลย มันบอกว่ามันมีคุณธรรมในหัวใจ ไอนั้นมันแก้ผ้า มันแก้ผ้าอ่อนจ้อน มันมีคุณธรรมขึ้นมาในหัวใจ เอาอะไรมาเป็นคุณธรรม ศีลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปจำขีปนาคิณูญาอาจารย์มา แล้วจำมาพูดมันเป็นการแก้ผ้า แล้วเอาหน้าไม่รอดด้วย แก้ผ้าแล้วจมไปกับกิเลส ตัณหาความทะยานอยาก

แต่เราจะแก้ไข เราแก้ไขของเราที่เราจะต้องมีสติ มันจะทุกข์มันจะยากก็ยอมรับ มันทุกข์มันยากนะ ต้นไม้แต่ละต้นเวลามันจะเติบโตขึ้นมา ต้องรดน้ำพรวนดินขึ้นมาว่ามันจะเติบโตขึ้นมา เวลามันเติบโตขึ้นมาแล้วมันจะให้ร่มเงากับสัตว์ ให้ร่มเงากับมนุษย์ สิ่งใดที่เขาทุกข์ยากมา เขาจะมาพึ่งพาอาศัยจากโคนต้นไม้ต้นไม้นั้นได้ เขาจะมาอาศัยความร่มเย็นของต้นไม้ต้นไม้นั้นได้ นี่ก็เหมือนกัน จิตใจของเราแก้วไขตัดแปลงขึ้นไป เราจะเป็นศาสนทายาท เป็นพุทธชิโนรส เป็นบุตรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะเป็นบุตรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะไม่มีมั่งง่าย เราจะต้องมีสติปัญญา หมั่นตัดแปลงแก้ไขใจของเรา

ชีวิตทั้งชีวิตนะ โลกเขามีชีวิตกันด้วยการรื่นรมย์ของเขา เรานักพรตประพฤติปฏิบัติพรหมจรรย์ บำเพ็ญตบะธรรม เรามีศีล มีสมาธิ ด้วยความปกติของใจ เราจะมีความสุขที่ไหน เรามีความสุขต่อเมื่อเรารักษาใจเราได้ เราแก้ไขใจเราได้ เราดูแลหัวใจของเรา เราแก้ไขกันที่นี่

เวลาฆราวาสเขาต้องการบุญกุศลจากเรา เห็นไหม เขามีศรัทธา เขามีความเชื่อ เราขาดแคลนสิ่งใดเขาเกื้อหนุนเจือจานเราตลอด เขาหวังให้พวกเราประพฤติปฏิบัติให้มีคุณธรรมในหัวใจของเราขึ้นมาเพื่อที่จะได้เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงในใจของเรา แล้วเป็นที่พึ่งอาศัยของเขา เขาประพฤติปฏิบัติขาดแคลนอย่างไร เขาไม่รู้สิ่งใดเขาจะมาถามเอาจากเรา เขาปฏิบัติแล้วเขาล้มลุกคลุกคลาน เขาจะมาถามเอาจากเรา ให้เราช่วยแนะนำช่วยบอกวิธีการกับเขา นี่เราต้องปฏิบัติตามความเป็นจริงขึ้นมาสิ

ฉะนั้น เวลาปฏิบัติตามความเป็นจริงมันทุกข์ยากไหม? ต้นไม้แต่ละต้นว่ามันจะเจริญงอกงามมันต้องอาศัยเวลานะ จิตใจของเราเราจะแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพื่อพอกพูนให้หัวใจของเรา ร่มเย็นเป็นสุข ให้หัวใจเรามีหลักมีเกณฑ์ มันก็ต้องใช้เวลา การใช้เวลานี้เราอย่ามั่งง่าย อย่าแก้ผ้าเอาหน้ารอด อย่าเอาแต่การแก้ตัว เราจะแก้ไขต่างหากละ แก้ไขเปลี่ยนแปลง แก้ไขเปลี่ยนแปลงหัวใจให้มันพัฒนา ให้มันเป็นสมบัติของเรา ให้เป็นคุณธรรมในหัวใจของเรา ให้สมกับที่เราเป็นพระ

เราบวชมาเป็นสมมุติสงฆ์ เวลาเราบวชขึ้นมาถ้าเรามีอริยทรัพย์จากภายในนี้ เราจะเป็นอริยสงฆ์ จากสงฆ์เป็นจริงๆ จากหัวใจนี้ แล้วรู้แล้วไม่บอกใครด้วย บอกแล้วเขานั่นบ้า บอกแล้วจะบอกว่าไอ้นั้นอยากดัง อยากรู้ อยากอวด แต่เวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านไม่ได้บอกท่านเทศน์ การเทศน์นั่นคือบอกวิธีการ ถ้าจิตมันไม่มีวิธีการจิตมันไม่เคยรู้เคยเห็น มันจะเอาอะไรมาบอก มันบอกอย่างนั้นบอกเพื่อศาสนทายาท บอกเพื่อการสร้างสม บอกเพื่อบ่มเพาะให้ต้นไม้มันตัดแปลงหัวใจขึ้นมาให้เป็นศากยบุตรพุทธชิโนรส ให้เป็นสัจจะความจริง ให้เป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรในพระพุทธศาสนา เอวัง